քահանաների մէջ այդ փողի մասին, որ այդ փողը անպատճառ ուղարկվի ձեր խմբագրութիւնը, բայց հոգևորականները չեն կամեցել, երևի վախենալով հոգևոր իշխանութիւնից. Ինչ և իցէ մենք յոյս ունենք, որ այդ փողը կօնսիստորը կը յանձնէ ձեզ. Այդ մի և նոյն ժամանակ Թելաւի յանձնաժողովը կատարում էր իր գործը. Մասնաժողովի կարգադրութեամբ Թելաւը բաժանվեցաւ երկու մաս—Թելաւ և Ցվելգալաւան և յանձնվեցաւ տիկիններին տուփերով շրջելու. Թելաւի թաղում շրջում էին հետևեալ տիկինները՝ Անդ. Մարտիրոսեանց, Լիզա Մարգարեանց, Կեկել Սողբոյեանց և Մաշօ Դաւթեանց, որոնք մի օրում հաւաքել էին 110 րուբլի. Ցվելգալաւան թաղումը շրջում էին տ. Մարիա Թաթոսեանց և տիրուհի Մեղանեայ Սուքիասեանց. դրանք էլ այդ օրը հաւաքել էին 87 ր.. Մասնաժողովի անդամներից քննիչ Խ. Տէր-Սահակեանց, Գէորգ Տէր-Սարգսեանց, Յովհաննէս Սիմէօնեանց, Նազար Սիմէօնեանց և Մկ. Վարդազարեանց փողոցներ շրջելով տուփերով հաւաքել էին 80 րուբլի. Բացի սորանից օրերումս վախճանվեցաւ մի 110 տարեկան կին և նորա ժառանգները՝ Ե. Սիմէօնեանց և Ե. Մարգարեանց քահանաների յորդորանքով յօգուտ սովալլուկների փոխանակ քելեխի նուիրեցին և մեզ յանձնեցին 70 րուբլի. Մասնաժողովի անդամ քննիչ Խ. Տէր-Սահակեանցը տեղւոյս կլուբում հաւաքել էր 40 րուբլի. Ուրեմն մեր այժմ ձեզ ուղարկած գումարն է 387 ր., խնդրեմ կլուբում ստորագրած նուիրողների ազգանունները տպագրէք, որոնք բոլորը այսպէս են. Кн. Алек. Вахваховъ 3 р., վրացի Քախիսօրո Մաճավարիանի 1 р., кн. Д. В. Джорджадзе 3 р., Неизвѣстный 50 к., кн. В. Силамоновъ 1 р., Кон. Лазревъ 1 р., кн. Георгій Вахваховъ 1 р., кн. Зах. Вахваховъ 1 р., В. Ивановъ 1 р., Леонтій Григорашвили 1 р., кн. Коте Джорджадзе 1 р., Хатиевъ 1 р., Алек. Кикнадзе 1 р., кн. Н. З. Челокаевъ 5 р., Илья Зараповъ 1 р., Датико Месхіевъ 3 р., кн. Дав. Вахваховъ 1 р., Сакварелидзе 50 к., Исаакъ Мамаціанцъ 1 р., Георг. Кареонгозовъ 2 р., Гавріилъ Чичавадзе 1 р., Х. Зараповъ 50 к., Тамазъ Андрониковъ 50 к., Алек. Доброволскій 1 р., С. Бахутовъ 1 р., և Խ. Տէր-Սահակեանց 4 ր.. Եկեղեցիներում հաւաքուած գումարին մասնակցում էին տիկին Մ. Տէր Սահակեանց, տիրուհի Մ. Սուքիասեանց և իշխանուհի Տ. Արղութինսկի, որոնք ափսէներով գանձանակ էին ման գալի. Բացի սորանից այս մասնաժողովի կարգադրութեամբ, այս յօդուածում յիշուած չորս քահանաների մօտ հաւաքվում է հին և նոր, կարած և չը կարած շորեր. Այդ շորերը արդէն հասցրած են բաւական քանակութեամբ, բայց, յարգոյ խմբագիր, ցանկալի է իմանալ, թէ այդ շորերը ում մօտ կամ ինչ ճանապարհով պէտք է ուղարկել. Մասնաժողովը վաղուց ուղարկել ձեզ, բայց չը գիտենք շորեր ևս կընդունէք թէ ոչ. Այդ մասին սպասում ենք ձեր պատասխանին «Մշակի» միջոցով. Չեմ կարող այստեղ առ ի սրտէ շնորհակալութիւն չը յայտնել այս փոքր գործում մասնակցող տիկիններին, քահանաներին և պարոններին, որոնք իրանց ամբողջ մեծ պատիւ քարոզները նուիրեցին այս սուրբ գործին և որոնց յորդորանքով յանձն առան տիկինները տուփերով շրջել.

Անդամ մասնաժողովի Գէորգ Բաղդասարեանց Տէր-Սարգսեանց

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Մարտի 29-ին

Ընդունեցէք մեր լուման յօգուտ Թիւրքաց Հայաստանի սովատանջների, որ հանգանակութեամբ հաւաքեցինք և որի գումարն է վաթսուն րուբլի. Խնդրեմ տպել ձեր լրագրում նուիրատուների հետևեալ անունները.

Սիմէօն Մ. Խզրաշեանց 3 ր., Արտէմ Ա. Մարգարեանց 1 ր., Արտեմ Խ. Սաղիեանց 1 ր., Յարութիւն Մանուչարեանց 1 ր., Սամսոն Մարտիրոսեանց 1 ր., Աղաջան Դ. Աէլրանեանց 50 կ., Իւան Տէր-Աստուածատուրեանց 1 ր., Գրիգոր Միրանցով 1 ր., Խաչան Աթանէսեանց 1 ր., Մովսէս Առուստամեանց 1 ր., Դաւիթ Սարգիսեանց 1 ր., Աստուածատուր Մելքեանց 1 ր., Սարգիս Օհանէսեանց 1 ր., Ալէքսան Բաբաեանց 1 ր., Մարգարա Շահրազեանց 50 կ., Յակոբջան Գ. Մանկասարեանց 1 ր., Աւետիս Տէր-Գրիգորեանց 1 ր., Սարգիս Աբրահամեանց 1 ր., Աստուածատուր Սարգիսեանց 1 ր., Հայրապետ Աւետիսեանց 1 ր., Նուէր 1 ր., Պետրոս Ազրիեանց 1 ր., Մարտիրոս Աւետիսեանց 1 ր., Վարդան Բոկանով 1 ր., Աւետիս Քեօչարեանց 1 ր., Կարապետ Առաքելեանց 1 ր., Յովսէփ Ջարքաղեանց 1 ր., Բաղիշ Դանիէլեանց 1 ր., Յակոբ Շադիով 1 ր., Սահակ Տէր-Յակովբեանց 1 ր., Խոսրով Խոսրովեանց 1 ր., Աւէտիս Խոսրովեանց 1 ր., Կարապետ Տէր-Զաքարեանց 2 ր., Մնացական Ծատուրեանց 1 ր., Առաքել Յ. Նազարեանց 1 ր. 20 կ., Աստուածատուր Սէփերբեկեանց 50 կ., Բաղասան Սարգիսեանց սուսեցի 1 ր., կրկին նուէր 15 կ., Աղամիր Եարամիշեանց 55 կ., Աստուածատուր Ղուլեանց 1 ր., Գարասիմ Հայրապետեանց 1 ր. Գրիգոր Պօղոսբէկեանց Նորաշէնացի 1 ր., Յովսէփ Թէվաթոսեանց 2 ր., Յովսէփ Անանեանց 2 ր., Արշակ Տէր-Մկրտիչեանց 1 ր., Արզուման Խաչատուրեանց 2 ր., Առաքել Ս. Արզումանեանց 1 ր., Ա. Դ. Ա. 1 ր., Խաչատուր Դանիէլեանց սուսեցի 1 ր., Յարութիւն Դանիէլեանց 2 ր., Արտէմ Համբարձումեանց 60 կ., Գրիգոր Քեօչարեանց 1 ր., Սամուէլ Յովհաննէսեանց 1 ր. Ի... Տէր-Յովհաննէսեանց 1 ր., Հայրապետ Բալակիշեանց 1 ր., Աւագ Պետրոսեանց 1 ր., ընդամենը 60 րուբլի.

Սիմէօն Մ. Խզրաշեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Հինգշաբթի, մայիսի 8-ին հայ գիրասանական մշտական խումբը ԹԻՖԼԻՍԻ Ամառային թատրոնում յօգուտ պ. Սաֆրազեանցի կը ներկայացնէ «Քին կամ հանճար և անառակութիւն», դրամա 5 արարուածով և 6 պատկերով, հեղ. Ա. Դիւմայի, թարգ. պ. Աւալեանի. Պ. Սաֆրազեանը որքան մեզ յայտնի է մշտական խմբի ամենաշատ աշխատող դերասանն է. Նա ոչ ոքի տոմսակներ չէ ուղարկում, որովհետև մի քանիները նորա տոմսակները վերադարձրել են.

—

Ստացանք պ. Գրիգոր Անանեանից 10 ր. 40 կ. յօգուտ Վանի սովելոց. Այդ փողը կազմում է անցեալ ամսվայ նորա աշխատանքի արդիւնքից 5%, որ նա խոստացել է նուիրել սովատանջներին և ամեն ամիս տալիս է.

—

«St. Petersburger Zeitung» հաղորդում է, որ ապրիլի 25-ին փորձի համար կազմված է տելեֆօնական հաղորդակցութիւն Աղէքսանդրեան թատրոնի կայսերական միջին լօժայի և Անիչկով պալատի մէջ. Այդպիսով բոլոր պիեսները, որոնց կատարեց օրկեստրը պ. Պեսկապի բենեֆիսին, կարելի էր լսել Թագաժառանգի պալատի մէջ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

«Голосъ» լրագրի մէջ տպված է հետևեալ ուշագրաւ յօդուածը։

Գրեթէ ամենայն օր մենք լուրեր ենք հաւաքում Թիւրքաց Հայաստանի սարսափելի դրութեան մասին։ Բայց Թիւրքիայից աւելի շատ նուիրատուութիւններ են հաւաքվում յօգուտ Թիւրքահպատակ հայերի։ Սովը միակ դժբաղդութիւնը չէ, որ հասել է այդ խեղճ երկրին։ Դուցէ առաւելութիւնները և բռնութիւնները սովից աւելի վնասում են երկրին, զի նրանք սովի յառաջացնող պատճառներից մէկն են եղել։

Ինչպէս օգնել ցաւին։ Ամենից առաջ պէտք է պահանջել Բ. Դռնից, որ նա կատարէ այն պարտաւորութիւնները, որոնք նրա վրա դրել է Բերլինի դաշնագրի 61-դ յօդուածը։ Այդ յօդուածը ասում է հետևեալը։

«Բ. Դուռը առանց ուշացնելու պարտաւոր է իրագործել Հայերով բնակեցրած նահանգներում տեղային պահանջների համեմատ փոփոխութիւններ և պաշտպանել նրանց ապահովութիւնը քիւրդերի և չէրքեզների դէմ։ Բ. Դուռը իր գործադրած միջոցների մասին տեղեկութիւններ կը տայ պետութիւններին, որոնք կը հսկեն նրանց կատարմանը վրա։»

Շուտով երկու տարի կը լրանայ այդ պարտաւորութիւնը ստորագրելուց յետոյ և ստոյգ է ասել, որ Բ. Դուռը ոչինչ չէ արել իր փառաւոր խոստումները կատարելու համար։ «Հայերով բնակեցրած նահանգները» առաջվայ պէս անպատիժ կողոպտվում են։ Դրանց մասին գաղափար ստանալու համար բաւական է ի նկատի ունենալ այն անիշխանութիւնը, որ տիրում է մայրաքաղաքի և նրա շրջակաների մէջ։ Կ. Պօլսի Հայոց պատրիարքի բոլոր բողոքները Բ. Դուռը անուշադիր է թողնում և Հայաստանի մէջ տիրապետող սովն անգամ չէ կարողանում շարժել Թիւրքաց կառավարութեանը և զարթեցնել նրա մէջ իր պարտականութիւնները կատարելու զգացմունքը։

Գործերի դրութիւնը Հայաստանի մէջ այնպիսի սարսափելի բնաւորութիւն է ստանում, որ անգլիական գործակալները, որոնք իրանց պաշտօնական հաղորդութիւններով ձգտում են Թիւրքիայի դրութիւնը ծածկած ցոյց տալ, այլ ևս չը կարողացան ճշմարտութիւնը ծածկել։ Մենք միջոց չունենք գոնեա կարճառօտ հաշւել բռնաբարութիւնների բոլոր այն դէպքերը, որոնց ենթարկվում են Թիւրքահպատակ քրիստոնեաները, որոնք կողոպտվում են ոչ թէ միայն վայրենի թափառականներից, այլ և Բ. Դրան ուղարկած պաշտօնական գործակալներից։ Հայաստանի դրութեան մասին որոշ գաղափար ստանալու համար, Կարինի անգլիական հիւպատոս սէր Տրօտտերին ուղղված Վանի փոխհիւպատոսի պաշտօնակցի նամակից տեղեկութիւններ կը քաղենք։ Այդ նամակը Գերջանի մէջ բնակվող Հայերի թշուառութիւններն է նկարագրում, բայց այդ նամակից կարելի է գաղափար ստանալ և ուրիշ նահանգներում բնակվող Հայերի մասին, որոնք մի և նոյն դժբաղդ դրութեան մէջ են։ Արժանապատիւ հայրը մահմեդականներից, գլխաւորապէս քիւրդերից Հայերի վրա կատարած բռնաբարութիւնների այնպիսի մեծ բանակութիւն է հաշւում, որ մենք ակամայ պէտք է բաւականանք նրանցից միայն մի քանիսի վրա մատնացոյց լինել։

1) Կողոպտված են և քանդված հինգ եկեղեցիներ։

2) Վերջին երկու տարիների ընթացքում քիւրդերը անպատիժ 25 քրիստոնեայ են սպանել։

3) Բազմաթիւ կանայք առևանգած են և ուժով մահմեդականացրած են։

4) Հայերից խլել են 1500 սոմար ցորենի տարածութեամբ հող, միայն 6300 կովեր են խլել, բացի դրամական տուրքերից։

Գործերի այդպիսի դրութիւնը ի հարկէ բնաջնջում է անում քրիստոնեաներին և նամակի հեղինակի խօսքերի համեմատ 150 տուն բնակիչ ունեցող մի գիւղի մէջ քիւրդերի յարձակմունքից յետոյ միայն չորս տուն էին մնացել։ Դուզիջանի մէջ քիւրդ բէգերը 35 հայ գիւղեր իրանց սեփականացրել էին։ Նոյն իսկ համնիւթերով հաւաքված տուրքերը անվերջանալի հարստահարութեան աղբիւր են կազմում։ Տուրքերը հաւաքողի համար առաջ երկրագործը իրաւունք չունի իր արդիւնքը դաշտերից հաւաքել։ Տուրքեր հաւաքողը գիտէ ի հարկէ, թէ այդ օրէնքը նրան ինչպիսի զէնք է տալիս և օրինաւոր բաժնի փոխարէն խլում բնակիչներից երկու, երեք անգամ աւելի է առնում, սպառնալով հունձը փտեցնել աշնանային անձրևների տակ։

«Թիւրքաց կայսրութեան ոչ մի բաժնի մէջ, ասում է Բերլինի դաշնագրի 62-դ յօդուածը, դաւանութեան զանազանութիւնը չէ կարող դրկել մէկին քաղաքային կամ քաղաքական իրաւունքները վայելելուց և հասարակական պաշտօններ վարելու։ Դատարանների մէջ, դաւանութեան զանազանութեան վրա ուշադրութիւն չը դարձնելով, ամենքը կարող են վկայ լինել։» Բ. Դրան այս պարտաւորութեան իրագործումը շատ գեղեցիկ կերպով նկարագրում է հետևեալ փաստը, որ քաղում ենք նոյն նամակից։

Մշեցի մի մահմեդական Պետարի գիւղի բնակիչներին համոզեց, որ նրան հաւատարմատար ընտրեն իրանց մշակած հողը գնելու համար և նրանցից հաւաքած փողով մահմեդականը գնում է հողը և իր վրա է հաստատում։ Սարսափելի կերպով խաբված գիւղացիները ի հարկէ իսկոյն գանգատվեցին։ Տեղական փաշութիւնը մահմեդական վկայ պահանջեց, որին չէր կարելի գտնել, որովհետև գիւղի բոլոր բնակիչները հայեր են։ Մահմեդական վկայ չը լինելու պատճառով գիւղացիները ոչ թէ միայն չը կարողացան հողը ձեռք բերել, այլ կորցրին իրանց աշխատած փողերը։

Ժամանակ է վերջ դնել գործերի այսպիսի ամօթալի դրութեանը։ Եթէ Բ. Դուռը անկարող է իր պարտաւորութիւնները կատարել, միջազգային փորձը վաղուց ցոյց է տուել այդպիսի դէպքերի ժամանակ սովորական ելքը»....

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Կ. Պօլսից հեռագրում են մայիսի 5-ից, որ «Levand Herald» լրագրի խմբագիր, պ. Ուիտեկեր դատապարտված է տաս և ութ ամսվայ կալանաւորութեամբ բանտի մէջ. Այդ վճռի պատճառը այն է, որ չը նայելով արգելմանը, նա շարունակում էր հրատարակել իր լրագիրը.

—Մայիսի 6-ին Լօնդօնի մէջ լորդ-մէրի նախագահութեամբ մի միտինգ կայացաւ Քիւրդիստանի, Հայաստանի և Արևմտեան Պարսկաստանի մէջ տիրապետող սովի առաջն առնելու միջոցները քննելու համար. Այդ ժողովի ժամանակ անգլիական հիւպատոսների բազմաթիւ հեռագիրներ կարդացվեցան, որոնք ապացուցանում էին տեղական աղքատութեան սաստկութիւնը. Մի մասնաժողով է կազմված նուիրատուութիւններ հաւաքելու համար. Գլադստոն նուիրեց 50 ֆունտ ստերլինգ.

—Կ. Պօլսից լրագիրներին հեռագրում են, որ Գալաթայի բնակիչները վճռել են Թիւրքաց կայսերական բանկի դիրեկտորի նախագահութեամբ մի վիճակախաղ կազմել, որ նրանց հաշւի համեմատ մօտ երեք միլիօն ֆրանկ եկամուտ կը տայ յօգուտ Հայաստանի սովատանջների.

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կարսից մեզ գրում են, որ հացի թանգութիւնը օրըստօրէ աւելի անտանելի է դառնում. եթէ շուտափոյթ օգնութիւն չը լինի, ժողովրդի մանաւանդ ստոր դասը մեծ դժուարութիւնների պիտի ենթարկվի. Սպասում են կառավարութիւնից օժանդակութիւն. Համարեա բոլոր հողերը մնացել են անմշակ. երկրագործը ցանելու սերմ չունի.

* * *

Մեզ գրում են Կարսից, որ ապրիլի 24-ին ամբողջ օրը անընդհատ անձրև եկաւ. այդ միջոցին մի ահագին քար 150 պուդ ծանրութեամբ պոկվեցաւ քաղաքի միջնաբերդից, և գլորվելով ընկաւ մի հայ տան առաստաղի վրա, տունը իսկոյն փուլ եկաւ, ծածկելով իր տակ ամբողջ ընտանիք, որոնցից չորսը իսկոյն մեռան, իսկ մէկը սաստիկ վիրաւորված հիւանդանոց տարան.

* * *

Հին-Նախիջևանից մեզ հաղորդում են, որ հացը և ալիւրը խիստ սակաւ է. փողոցներում հանդիպում են քաղցածութիւնից նուաղած մարդիկ. ոմանք կերակրվում են միայն բանջարեղէններով. Գարունը սկսել է և եղանակը մնում է այստեղ. բայց ձմեռվայ ցրտերից որթերը, մանաւանդ գիւղերում ցրտատար են եղել.

* * *

Մեզ գրում են Հին-Նախիջևանից, որ քաղաքային ուսումնարանի համար դեռ ևս հայոց կրօնուսոյց չէ ընտրված. Պէտք է խոստովանված, որ արժանաւոր մէկ մարդ չը կայ. Ձմեռը անասունների մեծ մասը ցրտից և քաղցածութիւնից կոտորվելով, մսի սաստիկ պահանջ է զգացվում, և իւղն ու պանիրը նոյնպէս սաստիկ թանգ են.

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ